

PREKLADY

INDIVIDUÁ

Peter Frederick STRAWSON

V úvodnej prvej časti uvádzam súhrnný náčrt téz, ktoré som zastával vo svojich predchádzajúcich prácach na danú tému. V druhej časti (člení sa na tri paragrafy, 2.1., 2.2., 2.3.) tematizujem predmet podrobnejšie a komplexnejšie, pričom mením poradie, v akom som otázky rozvíjal v skorších prácach. Napokon, v tretej časti sa snažím situovať celý problém do širšieho kontextu filozofie vôbec.

1. ČASŤ

Asi pred tridsiatimi rokmi som napísal knihu s názvom *Individuá*. Uverejnili ju roku 1959 a vzápätí preložili do francúzštiny. Na začiatku tejto práce som si položil otázku, aké objekty našich ľudských schém myslenia (a hovorenia) sú základnými či primárnymi objektmi singularnej identifikačnej referencie [a singular identifying reference]. Otázka má dve stránky, logickú a ontologickú. V Aristotelovom učení o prvých podstatách (*O Kategóriach*) sa oba aspekty prelínajú. So zreteľom na ontológiu Aristoteles charakterizuje prvé podstaty ako relatívne pretrvávajúce, substančné, priestoro-časové individuá, ktoré exemplifikujú nejaký dištinktivný organizačný princíp - takým individuom je jednotlivý človek alebo kôň. Lenže Aristotelovo kritérium pre určenie prvých podstát malo *logický charakter* - prvými podstatami mali byť výlučne subjekty predikácie, alebo, ako hovoríme dnes, objekty referencie.

V dejinách filozofie toto spojenie logiky a ontológie pretrváva. Nachádzame ho u Kanta, ktorý formuloval formálne či logické kritérium substancie ako niečoho, čo môže vystupovať len ako subjekt, o čom možno uvažovať len ako o subjekte, čo nikdy nemôže byť predikátom alebo určením niečoho iného. Potom identifikuje substanciu ako látku. Dnes sa s tým stretávame u Quina, ktorého kritérium ontologickej záväznosti má logický charakter: byť znamená byť jedným zo základných objektov referencie. I. j.,

Redakcia ďakuje autorovi prof. P. Strawsonovi a vlastníkovi vydateľských práv, nakladateľstvu Kluwer Academic Publishers za láskavý súhlas s uverejnením state *Individuals*.

ORGANON F 4 (1997), No. 1, 39-58

Copyright © Filozofický ústav SAV, Bratislava

v jeho formulácii, byť jednou z hodnôt premenných objektuálnej kvantifikácie v nejakom striktné vedeckom jazyku.

V prvej časti *Individuí* som argumentoval v prospech záveru trochu podobnému Aristotelovmu. Tvrdil som, že relatívne pretrvávajúce materiálne objekty a osoby sú z hľadiska identifikácie a referencie základnými individuami.

V druhej časti knihy som nastolil všeobecnejší logicko-ontologický problém. Individuá, aspoň čiastočne podobné Aristotelovým, ktoré som vymedzil ako základné, utvárajú len podtriedu priestoro-časových jednotlivín, lebo trieda ako celok zahŕňa viac než relatívne pretrvávajúce substančné jednotliviny: zahŕňa aj jednotliviny závislé od substancií, jednotliviny, akými sú udalosti a procesy, a iné relatívne premenlivé alebo nehmotné entity. Jestvuje starodávny ontologický či metafyzický rozdiel medzi rozsiahlou triedou *priestoro-časových jednotlivín* na jednej strane a triedou *všeobecných pojmov* alebo univerzálií na strane druhej. Ide o nemenej významnú logickú dištinkciu, formálne vyjadrenú v schémach klasickej modernej logiky rozdielom medzi individuovými premennými a predikátovými písmenami. Najjednoduchšia schéma atomárneho výroku $F(x)$ predstavuje istú fundamentálnu operáciu hovorenia a myslenia. Ide o operáciu identifikácie nejakej *individuovej* entity a jej určenia nejakým všeobecným spôsobom, alebo inými slovami, o operáciu určitej singulárnej referencie spojenej s predikáciou. Alebo ešte inak, o spojenie určitého individuového termínu (napríklad mena) s predikátovým výrazom. Túto operáciu nazývam fundamentálnou, lebo sa predpokladá pri iných logických operáciach zovšeobecňovania a spájania výrokov.

Otázka, na ktorú som sa zameril v druhej časti *Individuí* znie: čo v skutočnosti alebo našom uvažovaní o nej podporuje a objasňuje formálnu dištinkciu dvoch typov termínov, ktoré vystupujú v základnom spojení singulárnej referencie a predikácie, t.j. na čom sa zakladá rozdiel medzi určitým singulárnym termínom a predikátovým výrazom? Moja odpoveď bola a je, že to, na čom spočíva a o čo sa opiera *formálna* (aj gramatická) dištinkcia, je práve spomenutá *ontologická či metafyzická dištinkcia* medzi priestoro-časovými jednotlivinami a všeobecninami alebo všeobecnými pojmi. Samozrejme, nie je to nič nové. V západnej filozofii sa traduje súvislosť medzi logickou dištinkciou subjektu a predikátu (referencia a predikácia) a ontologickým rozdielom medzi jednotlivinou a všeobecninou. Domnievam sa však, že nové sú práve vysvetľujúce argumenty, ktoré uvádzam na podporu tohto odlišenia. Predovšetkým som ukázal, ako sa dajú vysvetliť *gramatické rozdiely*, bežné v moderných západných jazykoch,

medzi subjektovými a predikátovými výrazmi (substantívny alebo menný charakter prvých a nevyhnutná prítomnosť slovesa v druhých), prostredníctvom ontologickej kategoriálnej dištinkcie medzi jednotlivinou a všeobecninou. Nebudem sa však pokúšať tento trochu zložitý vysvetľujúci argument zhrnúť v tejto časti.

Prirodzene, tieto gramatické rozdiely, ktoré sa nevyskytujú vo všetkých jazykoch, možno pokladať za relatívne povrchné znaky bez univerzálneho významu. Vo formálnej logike im však zodpovedajú iné formálne či logické rozdiely, ktoré nezávisia od špecifických, jazykom daných gramatických klasifikácií, a teda majú požadovaný univerzálny význam. Možno tiež ukázať, že vysvetlenie týchto dištinkcií sa opiera o to isté metafyzické či ontologické odlišenie jednotlivého od všeobecného. Pokúsil som sa o to v inom diele, a to v *Subject and Predicate in Logic and Grammar*, uverejnenom v roku 1974, ktoré zatiaľ nebolo preložené do francúzštiny.

To však ešte nie je koniec celého príbehu. Hoci fundamentálny podklad pre základné spojenie singulárnej referencie a predikácie musíme hľadať v prípade, v ktorom ako objekt referencie vystupuje označené priestoročasové individuum, ktorému sa predikuje všeobecný pojem či všeobecnina, uvažované spojenie pripúšťa zovšeobecnenie, ktoré presahuje jeho fundamentálny podklad. Typický vzťah medzi jednotlivinou a vlastnosťou alebo druhom (všeobecninou), ktorý jednotlivina exemplifikuje, sa môže zopakovať (a aj sa opakuje) na vyššej úrovni. Ako vlastnosti či druhy vystupujú vo funkcii princípov zoskupovania alebo združovania jednotlivín, tak sa tieto vlastnosti alebo druhy dajú zoskupovať na základe vyšších princípov, ku ktorým majú tie isté formálne vzťahy ako jednotliviny k princípom, ktoré ich zoskupujú. Teda aj všeobecniny môžu vystupovať a aj vystupujú ako objekty referencie a subjekty predikácie. Ak znakom individua je to, že môže byť skutočným alebo potenciálnym objektom referencie, tak aj všeobecniny a abstraktné objekty sú individua. V skutočnosti akákoľvek entita ľubovoľnej kategórie sa môže stať objektom identifikačnej referencie, a teda aj singulárnym subjektom predikácie. Teda všetko, nech je to akékoľvek, je individuum.

Ale ani týmto sa problém nevyčerpáva. Zatiaľ sa zdá, že status individua prislúcha čomukoľvek, čo v zásade môže vystupovať ako objekt singulárnej identifikačnej referencie. Mohli by sme povedať, že všetko, čo *môže* vystupovať ako individuum, ním aj *je*. Nie je to vylučujúce kritérium, lebo ho spĺňa všetko. Ale rád by som postúpil ďalej, v smere, ktorý je z hľadiska našich súčasných termínov diskutabilný. Je jasné, že hoci ľubovoľné individuum *môže* v diskurze vystupovať ako individuum v objasnenom zmysle

výrazu "vystupovať ako individuum", mnohé individuá v ňom v skutočnosti takto (normálne) *nevystupujú*. Namiesto referovania na ne pomocou určitých singulárnych termínov sa totiž často stretávame s ich absorbovaním, v iných podobách, do predikátových výrazov. Lenže teraz, a v tom je návrh diskutabilný, by som rád revidoval zmysel zvratu "vystupovať ako individuum" a navrhol, aby aj v týchto prípadoch všeobecniny vystupovali ako individuá. A k tomuto výsledku dospejeme, keď budeme ochotní uznať, že to, čo obvykle klasifikujeme ako predikátové výrazy, sa skladá z dvoch zložiek, a to 1) zo všeobecného termínu zastupujúceho všeobecninu (napríklad vlastnosť, druh alebo reláciu), a 2) z kopulatívneho prostriedku. V bežných jazykoch týmto prostriedkom môže byť nejaký tvar slovesa byť, napr. "je". prípadne "je nejaké", môže ním byť časovanie, ktoré nám poskytuje určitý tvar nejakého iného slovesa, alebo ním môže byť jednoduché zreťazenie singulárneho a všeobecného termínu. Všeobecným termínom bude adjektívum, všeobecné podstatné meno alebo neohybný kmeň slovesa. Neobvyklým prvkom tohto návrhu je rozšírenie triedy výrazov, ktoré sa pokladajú za výrazy označujúce či zastupujúce všeobecniny, za hranice triedy abstraktných podstatných mien ako "odvaha" alebo "ľudstvo", a to tak, že zahrnie aj prídavné mená, všeobecné podstatné mená a slovesné kmene. Staromódny alebo reakčným prvkom tohto návrhu je uznanie kopulatívneho prostriedku za podstatný prvok úplnej vety, hoci, pravdaže, nie za prvok, ktorý by niečo zastupoval alebo označoval. Predikatívny výraz *ako celok* sa preto nepokladá za výraz, ktorý niečo zastupuje alebo označuje, hoci podľa tohto názoru obsahuje časť (všeobecný termín), ktorá túto úlohu plní.

Názor, ktorý predkladám, je v príkrom rozpore so všeobecne uznávaným názorom G. Fregeho, podľa ktorého predikátový výraz *ako celok* zastupuje niečo nenasýtené (*ungesättigt*), čo Frege nazval pojmom (*Begriff*) a preto by odmietol v rámci predikátového výrazu ako celku odlišiť kopulu (pojmem, s ktorým Fregeho nasledovníci zaobchádzali s dešpektom) od zložky označujúcej všeobecninu. Ale ako inde, ani v tomto prípade nepokladám autoritu za posvätnú. Nesúhlas s Fregem v tomto bode však nijako neznižuje jeho skvelý prínos.

Stručný a letný prehľad svojich starších argumentov a záverov na tému individuí tu končím. Na konci state uvádzam zoznam prác, v ktorých som svoje argumenty a závery rozpracoval podrobnejšie. Zo stručného náčrtu je zrejmé, že som začal tým, čo som pokladal, a ešte aj dnes pokladám, za primárne či základné individuá: totiž substančné a relatívne pretrvávajúce priestoro-časové entity, vrátane osôb. Potom som rozšíril oblasť individuí tak, aby zahŕňala predovšetkým priestoro-časové jednotliviny, a napokon

všeobecniny alebo abstraktné objekty vo všeobecnosti. Tým som so všetko zahrňujúcou kategóriou individuí skončil.

V podrobnejšom výklade, ktorý nasleduje, budem postupovať v obrátenom poradí: najprv sa budem venovať všeobecninám a abstraktným objektom vo všeobecnosti (časť 2, paragraf 2.1), potom budem širšie hovoriť o jednotlivinách (časť 2, paragraf 2.2), a na záver sa vrátim späť k svojmu pôvodnému a kvázi-aristotelovskému východisku (časť 2, paragraf 2.3).

2. ČASŤ

Paragraf 2.1

Opäť začnem niekoľkými všeobecnými poznámkami o pojme individua. Slovo "individuum" má samozrejme niekoľko významov, medzi ktorými sú niektoré dosť špecifické a filozoficky málo, pokiaľ vôbec, zaujímavé. V niektorých prípadoch toto slovo znamená to isté ako výraz "osoba" alebo "ľudská bytosť", napríklad v otázke: "Kto je individuum, s ktorým si hovoril?". Alebo môžeme použiť od tohto výrazu odvodené adjektívum "individuálny", keď znamená to isté ako "osobitý", "odlišný od kohokoľvek iného" alebo "charakteristický", napr. keď povieme: "Túto situáciu zvládol svojim vlastným individuálnym spôsobom". Lenže tieto použitia slova "individuum" v najlepšom prípade iba niečo naznačujú. Ak máme tomuto pojmu udeliť kľúčové miesto v ontológii a logike - a vo filozofii vôbec - ktoré si azda zaslúži, musíme mu priradiť širší význam, na ktorý uvedené prípady nanajvýš váhavo poukazujú. To je cieľ, ktorý si tu kladiem.

Individuum je teda niečo jednotlivé [single] a totožné samo so sebou. Zdá sa, že táto charakteristika je naozaj široká, pretože všetko je identické samo so sebou. Teda všetko je individuum? Mohli by sme povedať, že ak niečo má byť individuum, tak musí aspoň *byť*, t.j. existovať. Teda "individuum" je ekvivalentom výrazu "entita"? Možno áno. Mohli by sme však povedať, že samé kritériá existencie, singularnosti a identity ponechávajú pojem individua akoby mimo dosahu našej skúsenosti a skutočného uvažovania o veciach. Tomuto možno čeliť, ak dodáme, že každé individuum musí byť aspoň vo väčšine prípadov odlišiteľné od všetkého ostatného a identifikovateľné ako jednotlivá vec. Takže zosilníme abstraktnú myšlienku sebatotožnosti na požiadavku identifikovateľnosti (spravidla uskutočniteľnej). Tým holú logickú kostru trochu oživíme. (Pojem individua, ktoré je nami principiálne neidentifikovateľné [t.j. kognitívne nedostupné], je pre nás pojmom s prázdny obsahom, hoci nie bez významu.) Podobne je to s holým pojmom singularnosti. Na všetko jednotlivé, na každé individuum možno

(spravidla) referovať pomocou gramaticky singulárneho výrazu, či už menom, zámenom alebo substantívnym zvratom v singulári. Teda individuom je všetko, čo existuje, čo je, spravidla, identifikovateľným objektom singulárnej referencie.

Výsledná charakteristika sa ešte zdá nápadne široká. Kvalifikuje ako individuum všetko, čo v zásade spadá do rozsahu nášho identifikačného myslenia. Teda na kategórie vecí, ktoré môžeme takto kvalifikovať, sa nekladie žiadne obmedzenie. Individuá nezahŕňujú len priestoro-časové jednotliviny vôkol nás, ktoré pôsobia na naše zmysly - ľudí a hmotné objekty, jednotlivé udalosti a procesy. Patria k nim aj prvky abstraktnej kategórie ľubovoľného druhu, ktoré hrajú nejakú úlohu v našom myslení - napríklad typy, vlastnosti, kvality, vzťahy, čísla, propozície, atď. atď.

Získali sme výsledok, ktorý aspoň ja pokladám za dokonale uspokojivý. Lenže nie všetkých filozofov uspokojil alebo uspokojuje. Zaiste, niekto by mohol namietať, že *individuum* treba postaviť do protikladu s tým, čo je *všeobecné*. Teda všeobecniny - vlastnosti, kvality, druhy atď. - sa nekvalifikujú ako individuá, pravda, ak vôbec možno povedať, že *existujú*. Vyjadrením tejto pochybnosti sme sa dotkli zásadnej nedôvery voči abstraktným entitám, klasicky vyjadrenej v nominalistickej vete J. Locka: "Všetky veci, čo jestvujú, sú jednotliviny". Iní filozofi, najmä Quine, sú pripravení uznať existenciu niektorých abstraktných individuí, najmä čísel a tried, pretože sú rozhodujúce pre vývoj fyziky. Lenže Quinova tolerancia sa už netýka vlastností alebo propozícií.

Aké dôvody vedú k obmedzovaniu tejto tolerancie? V prípade Quina sú celkom očividné. Quine obhajuje koncepciu filozofie ako "pokračovania vedy". Pravdaže, filozofia je všeobecnejšia a v istom zmysle abstraktnejšia než známe prírodné vedy, ale podľa neho sa na ňu vzťahujú rovnaké požiadavky exaktnosti a presnosti ako na fyzikálne vedy vôbec. V serióznej filozofickej teórii nemožno pripustiť nič, čo nevyhovuje týmto striktným kritériám. Nech pochopíme tieto požiadavky akokoľvek, hneď je jasné, že povedú k zúženiu bohatého rozsahu entít a pojmov, ktoré naše bežné myslenie podľa všetkého zahŕňa. A Quine s dôslednosťou preňho príznačnou ukazuje, ako ich treba chápať. Žiada, aby každý kandidát na status reálneho objektu či entity bol takého druhu, že pre *všetky* veci tohto druhu existuje isté spoločné *všeobecné* kritérium alebo princíp identity. To má na mysli svojim známym sloganom: "Žiadna entita bez identity".

Ihneď je jasné, že triedy (vrátane čísel) tento test spĺňajú. A ľahko možno formulovať úplne všeobecný princíp identity tried: Pre každé x a pre každé y platí, že trieda x je totožná s triedou y vtedy a len vtedy, keď všetky

prvky x sú prvkami y a naopak. Rovnako je však jasné, že pre niektoré ďalšie významné abstraktné entity nemáme k dispozícii nijaký všeobecný princíp, nemáme ho ani pre vlastnosti alebo atribúty, a vlastne ani pre "intenzie" vo všeobecnosti (propozície, zmysly, významy). Napríklad nemá zmysel tvrdenie, že vlastnosti sú identické, ak sú totožné ich inštancie (ich extenzie). Pripodobnili by sa tým triedam a poprel by sa ich špecifický charakter. Pretože rôzne, t.j. netotožné vlastnosti v bežnom ponímaní, môžu charakterizovať rovnaké objekty, čiže každá z nich môže mať tie isté inštancie ako všetky ostatné. Rovnako nie je správne tvrdiť, že vlastnosti sú totožné vtedy, ak patria do tých istých tried, lebo vymedzenie identity pre triedy by viedlo k bludnému kruhu.

Quine pripúšťa, že tejto ťažkosti by sme sa vyhli, keby sme sa mohli odvolať na nejaké iné intenzionálne pojmy, ako *zmysel* výrokov alebo analytickú nevyhnutnosť. Mohli by sme potom povedať, že vlastnosť x je totožná s vlastnosťou y vtedy, keď zmysel predikátu vyjadrujúceho x je totožný so zmyslom predikátu vyjadrujúceho y , alebo ak sú spomenuté predikáty analytické alebo nevyhnutne ekvivalentné. Ale s oboma pojмами sme na tom rovnako, ako v prípade vlastnosti. Patria do okruhu pojmov, ktoré nespĺňajú stanovenú požiadavku. Napríklad nejestvuje nijaké dokonalé kritérium alebo princíp identity pre *zmysel* výrazov, ktoré by bolo úplne všeobecné a neviedlo by k bludnému kruhu.

Lenže pri všetkej úcte ku Quinovi musím konštatovať, že filozofia prírodných vied nepredstavuje celú filozofiu. Jej doménou je skôr ľudské myslenie *ako také*. Nie je teda zrejmé, že máme akceptovať taký test na určenie statu entity či objektu, ktorý nejaký filozof orientovaný na vedu vyhlasuje za jediný. Je zrejmé, že všetko, čo možno primerane pokladať za entitu, musí spĺňať *nejakú* podmienku identity. A takú som už navrhol, totiž, že všetko, čo skutočne existuje, musí byť vecou, ktorá je v zásade *identifikovateľná* ako vec, ktorá je.

Tento test je oveľa liberálnejší než Quinov, pretože vlastnosti, či iné abstraktné alebo všeobecné entity, ktoré neprejdú Quinovým testom, spĺňajú moju podmienku. Vo všeobecnosti sú to veci, ktoré vieme identifikovať alebo sa to vieme naučiť, ktoré sme schopní spoznať alebo sa naučíme rozoznať ako tie isté veci v rôznych situáciách.

Zoberme do úvahy nielen tie všeobecné kvality, alebo postoje či štýly, pre ktoré máme mená alebo predikáty (napríklad "červený", "šľachetný", "vtipný", "túžba", "žiarlivosť", "gotický"), ale aj množstvo tých, pre ktoré nemáme mená, alebo v najlepšom prípade len mená odvodené z čiastočných asociácií, nepodstatných pre spoznanie všeobecnej vlastnosti, o ktorú ide

(napríklad módne účesy, literárne štýly, spôsoby chôdze a reči). Ide o veci alebo príznaky, ktoré sa dajú spoznať a identifikovať prostredníctvom skúsenosti a vnímania. Aké absurdné je tvrdiť, že nejstávajú! V prípadoch, v ktorých ide o mená alebo predikáty podobné tým, ktoré som už uviedol, možno konštatovať, že keď si niekto osvojil používanie týchto výrazov, a teda vie, ako ich v jednotlivých prípadoch uplatniť, dokáže *identifikovať* zodpovedajúce všeobecniny, nech už ide o farbu, kvalitu, postoj, štýl alebo čokoľvek iné. Toto kritérium mena alebo predikátu je *individuálnym* kritériom identity *individuálnej* kvality alebo relácie. *Zmysel* mena alebo všeobecného termínu udáva *individuálnu* podstatu *všeobecnej* veci. Ne-potrebuje preto spoločné univerzálne kritérium identity pre všetky veci daného druhu, ku ktorému táto všeobecná vec patrí. Liberálnejšiu podmienku identifikovateľnosti úspešne spĺňajú aj tie všeobecné veci, ktoré nespĺňajú náročnejšiu Quinovu podmienku identity.

Proti tomuto prístupu možno vzniesť dve námietky späť s vágnosťou. Po prvé, možno namietat', že vyššie spomenutý pojem zmyslu výrazu trpí nepresnosťou, lebo neexistuje všeobecné kritérium pre identitu zmyslu (alebo významu); po druhé, že uvedené všeobecné kvality alebo črty (a teda aj konkrétny zmysel ich mien alebo predikátov, pokiaľ ho majú) sú vágne a neadekvátne definované. Obe výhrady možno akceptovať, ale nie sú presvedčivé. Vylúčiť akékoľvek odvolanie sa na zmysel a význam preto, že nevyhovujú Quinovmu testu, neznamená len to, že vopred považujeme problém za rozhodnutý v prospech Quinovho riešenia. Odporuje to aj bežným praktikám ľudí v kritickej diskusii, dokonca aj intelektuálne nevelmi náročnej. Keby výrazy nemali identifikovateľný a rozpoznateľný zmysel, racionálna, ba ani zrozumiteľná komunikácia by bola nemysliteľná. Na druhú námietku možno reagovať prívetivejšie. V prípadoch, v ktorých všeobecnej vlastnosti alebo príznaku zodpovedá istý predikát, extenzia predikátu spravidla nemá ostro vymedzené hranice. Kto môže striktné rozhodnúť, kedy červená prechádza do ružovej, kedy sa štedrosť zmení na márnosť alebo palladiánsky štýl modifikuje na neoklasicizmus? To isté platí aj pre materiálne veci alebo jednotliviny, ktoré každý, filozofa vedy nevynímajúc, akceptuje ako entity alebo objekty. V takýchto prípadoch ide skôr o priestorové než o pojmové a logické obmedzenia, ktorých neurčitost' vonkoncom neprekáča meteorológom, geografom, botanikom a fyzikom. Podstatné je, že identifikovateľnosť vecí, nech už ide o všeobecninu alebo jednotlivinu, nevyžaduje jednoznačne vytýčené hranice.

Lenže nika sa aj odlišná námietka. Na jednej strane súvisí s rozdielom medzi všeobecným a jednotlivým, medzi abstraktným a univerzálnym, a na

strane druhej súvisí s priestoro-časovou situovanosťou určitého individua. Každá priestoro-časová jednotlivina spĺňajúca požiadavku identifikovateľnosti *musí* vyhovovať a *aj* vyhovuje silnejšej Quinovej požiadavke. To znamená, že každá jednotlivina patrí do určitého všeobecného druhu alebo spadá do rozsahu nejakého všeobecného pojmu, ktorý konštituuje alebo poskytuje kritérium identity pre všetky jednotlivé individua, ktoré patria do tohto druhu alebo spadajú pod tento pojem. Pretože hoci môžeme voľne hovoriť o podstate toho či onoho určitého priestoro-časového individua, žiadne také individuum nemožno zobrazit' ako individuum, ktoré má nejakú individuálnu podstatu v relevantnom zmysle, t.j. takú podstatu, ktorá by mohla slúžiť ako *individuálny* princíp identity pre danú jednotlivinu. V každom prípade identifikovateľnosť závisí vo svojej podstate od nášho pochopenia všeobecného princípu identity, implicitne obsiahnutého v pojme všeobecného druhu, ku ktorému patrí.

Teraz túto námietku rozvinem. Také priestoro-časové objekty, o ktorých je tu reč, sú pravým modelom identifikovateľných individuí, a tiež pravým modelom toho, čo úplne prirodzene pokladáme za reálne veci. A tie, ako sme videli, vyhovujú prísnejšej podmienke identity, ktorú navrhol vedecky založený filozof. Teda tie univerzálne alebo všeobecné veci, ktoré *nesplňajú* túto striktnú podmienku, nemožno zasa pokladať za nič viac, než za vágne princípy odlišovania alebo zoskupovania tých vecí, ktoré danej požiadavke vyhovujú.

Lenže v tejto námietke je zárodok jej vyvrátenia. Tvrdiť, že identifikovateľnosť jednotlivých objektov závisí od pochopenia všeobecných princíпов identity pre všeobecné druhy, ku ktorým tieto objekty patria, značí to isté ako pripustiť, že identifikovateľnosť jednotliviny sa zakladá na predchádzajúcej identifikovateľnosti všeobecny. V obore identity majú univerzália prednosť pred jednotlivinami. Podmienky identity pre univerzália sú preto fundamentálnejšie než podmienky identity pre jednotliviny.

Ak uznáme, že všeobecné alebo abstraktne veci sú obsiahnuté v kategórii individuí alebo objektov, kritérium identifikovateľnosti môžeme pokladať za úplné. A to aj napriek tomu, že väčšina takýchto objektov nespĺňa Quinovo náročnejšie kritérium začlenenenia do tejto kategórie. Treba dodať, že túto striktnú požiadavku spĺňa viacej abstraktných objektov, a nie iba tie, ktoré preferuje Quine, teda nielen triedy (vrátane čísel). V súčasnosti, hoci to neplatí pre minulosť, už možno tvrdiť, že všeobecné spoločné princípy identity jestvujú nielen pre všetky jednotlivé exempláre daných živočíšnych druhov (dajme tomu pre levov či slonov), ale pre všetky živočíšne druhy vo všeobecnosti, a podobne nielen pre všetky jednotlivé vzorky danej chemickej

látky, ale pre všetky chemické látky vo všeobecnosti. To sú dve ďalšie triedy všeobecnín, ktoré spĺňajú Quinov test - tento fakt by mal vedecky orientovaného filozofa potešiť, lebo ide o výsledok vývinu tých oblastí *vedy*, ktoré rozvíjajú systematickú taxonómiu a teda aj princípy klasifikácie, ktoré sa na tejto vysokej a všeobecnej úrovni uplatňujú v spomenutých oblastiach. Je však jasné, že kým prírodná história mohla zrodiť a aj zrodila prírodnú vedu, a teda i možnosť vytvorenia kritérií identity, v oblasti dejín umenia alebo literatúry podobný vývoj očakávať nemožno. To znamená, že formulácia jasných a všeobecných kritérií identity pre literárne, hudobné či architektonické štýly zostáva rovnako nepravdepodobná ako predtým.

Aj v oblasti umenia možno však objaviť isté všeobecné kritéria identity pre niektoré všeobecniny (formy). Individuálny sonet či sonáta je, pravdaže, všeobecnina, ktorá poskytuje kritérium identity pre jednotlivé záznamy alebo prednesy. Nemáme však aj spoločné všeobecné kritérium pre všetky sonety a pre všetky sonáty? Pre každý sonet (či sonátu) platí, že záznamy alebo prednesy sú záznamom či prednesom toho *istého* sonetu (alebo sonáty) vtedy a len vtedy, keď majú istú formu a kompozíciu, a to formu a kompozíciu pôvodného záznamu alebo prednesu. Kvázi-platónsky model ideálneho prototypu je tu neobyčajne výstižný. To isté sa dá povedať aj o niektorých ďalších typoch všeobecnín, ktorých inštanciami sú ľudské výtvyry.

Lenže aj keď pripustíme, že trieda všeobecnín spĺňajúcich Quinov test je rozsiahlejšia ako tvrdí Quine, musíme naďalej trvať na tom, že trieda všeobecnín, ktoré testu nevyhovujú je ešte širšia. Zahŕňa všetky "intenzie" (napríklad vlastnosti alebo atribúty), ktoré sú predmetom Quinovej antipatie. Ťažisko môjho argumentu v tejto časti (2.1) spočíva v tom, že jediná podmienka identity, ktorú musí ľubovoľná vec splniť, aby sme ju kvalifikovali ako individuum, je požiadavka spravidla uskutočniteľnej identifikovateľnosti [identifiability-in-principle], a že to je požiadavka, ktorú spĺňajú tak abstraktné objekty, ktoré neprejdú Quinovým testom, ako aj tie, čo ním prejdú.

Je však spravidla uskutočniteľná identifikovateľnosť postačujúca? Nehovoril som v úvodnom odseku druhej časti o dvoch iných podmienkach, totiž a) o existencii a b) o podmienke byť možným objektom určitej, gramaticky singularnej referencie? Malo by byť jasné, že ak je splnená podmienka spravidla uskutočniteľnej identifikovateľnosti, je zároveň splnená podmienka existencie. Aby všeobecnina jestvovala, nie je nevyhnutné, hoci to je postačujúce, aby mala skutočné inštancie. Stačí, ak vieme, že jej inštancia *by* logicky *mohla* existovať, a ak v zásade vieme, ako by sme povedali, že sme na takú inštanciu narazili. Pokiaľ ide o podmienku referencie, stačí poznamenať, že reč sa hemží abstraktnými singularnými menami všeobecnín.

bez ktorých by bola silne ochromená, a že hoci takéto mená nie sú vždy naporúdzi, vždy možno skonštruovať singulárny termín, zastupujúci ľubovoľnú abstraktnú alebo intenzionálnu entitu. A napokon, ako sme polemicky konštatovali pred koncom 1. časti, na všeobecniny možno (azda) vhodne singularne referovať nielen pomocou gramatického substantíva v singulari alebo mennými frázami vystupujúcimi na mieste subjektu, ale rovnako dobre aj adjektívami, všeobecnými podstatnými menami a slovesnými kmeňmi, ktoré figurujú ako zložky predikátových výrazov.

Paragraf 2.2

Vyššie uvedené polemické tvrdenie treba však brať s rezervou. Ak by bolo správne, mohlo by sa zdať, že celá filozofická tradícia, počnúc Aristotelom cez Kanta a ďalších až po Quina je omylom. Je to tradícia, ktorá, ako sme videli, zásadným spôsobom spája pojem byť objektom, entitou alebo individuom s pojmom byť medzi subjektmi predikácie alebo objektmi referencie, a ktorá zároveň interpretuje pojem byť objektom referencie takým spôsobom, aby sa vylúčil názor, podľa ktorého všeobecnina vystupuje ako objekt referencie vtedy, keď je vyjadrená adjektívom, všeobecným podstatným menom alebo kmeňom slovesa tvoriaceho časť predikátového výrazu.

Hoci tradíciu nemožno ani vo filozofii, ani v žiadnej inej sfére pokladať za absolútnu autoritu, má právo na úctu a uznanie: a to najmä vtedy, ak pripustíme, aby jej spochybnenie malo taký kontroverzný charakter. V každom prípade, preskúmanie základov gramaticko-logického rozdielu, ktorému tradícia pripisuje, ako sme videli, taký veľký ontologický význam, musí byť predmetom intenzívneho filozofického záujmu. Z oboch dôvodov je nevyhnutné vrátiť sa ku skúmaniam, uskutočneným v mojich predošlých prácach, na ktoré sa odvolávam.

Začnime teda skúmaním súvisu medzi dvoma komplementárnymi funkciami referencie a predikácie a ontologickým rozdielom medzi jednotlivinou a všeobecninou - skúmaním formy tohto súvisu a príčin, prečo nadobúda túto formu. Rovnako ako Kantovi je nám jasné, že diskurzívne myslenie vyžaduje všeobecné pojmy, a ak má naše myslenie poskytovať poznanie sveta, tieto pojmy musia, aspoň so zreteľom na bytosti konštituované ako my, zahŕňať pojmy aplikovateľné na objekty zmyslovej skúsenosti. Je tiež jasné, že vzhľadom na to, že pojmy sú vo svojej podstate všeobecné, t.j. vo svojej podstate schopné viacerých aplikácií v rôznych individuálnych prípadoch, musíme, ak si vôbec chceme zachovať nejakú schopnosť pre aplikáciu

pojmov. byť v princípe schopní navzájom rozlíšiť rôzne individuálne inštancie daného pojmu a zároveň ich rozpoznať ako podobné inštancie toho istého všeobecného pojmu; a v oblasti objektov zmyslovej skúsenosti je jediným nevyhnutným základom tejto možnosti práve priestoro-časová rozlišiteľnosť. Fundamentálnym príkladom individuálnej inštancie všeobecného pojmu je teda priestoro-časová jednotlivina; a fundamentálnou formou diskurzívneho myslenia o svete je myslenie, ktoré spája takúto jednotlivinu (alebo dve či viac takýchto jednotlivín) s určitým všeobecným pojmom, pričom sa táto jednotlivina (-y) pokladá (-ajú) za inštanciu či exemplifikáciu (-e) všeobecného pojmu.

Aj keď sme si týmto istí, ostáva otázka: prečo by sa v tomto spojení mali formálne aj gramatické vlastnosti referencie a predikácie (subjektu a predikátu) spájať, ako sa to robí, s tou časťou myslenia (alebo jeho výrazu), ktorá zavádza alebo špecifikuje jednotlivinu (-ny) a s tou časťou, ktorá zavádza alebo špecifikuje pojem alebo všeobecninu? Je zrejmé, že odpoveď na túto otázku vyžaduje, aby sme najprv určili formálne a gramatické rozdiely medzi referenčnou (alebo subjektovou) a predikatívnu časťou myslenia alebo jeho výrazu. Tu sa logické a gramatické úvahy navzájom prelínajú.

Začnem najjednoduchším rozdielom. Jednou z typických vlastností formálnej logiky je, že rozlišuje medzi jednomiestnymi, dvojmiestnymi a trojmiestnymi predikátovými výrazmi. Medzi výrazmi, ktoré vystupujú v referenčnej alebo subjektovej pozícii, podobný rozdiel nejestvuje. Ľubovoľný výraz z tejto druhej skupiny môže vystupovať v úplnej vete v spojení s príslušným predikátovým výrazom z ľubovoľnej z troch vyššie rozlíšených skupín. Ale v úplnej neeliptickej vete sa predikátový výraz musí spájať s konečným počtom referenčných výrazov, a to s jedným, dvoma alebo tromi. Tento formálny alebo logický rozdiel medzi referenčnými a predikátovými výrazmi presne zodpovedá rozdielu medzi jednotlivinami a všeobecninami. Všeobecniny, rovnako ako predikáty, sa rozdeľujú na tie, ktoré charakterizujú jednotlivé individuá (napr. byť červený), tie, ktoré sa aplikujú na dvojice (napr. byť dvojníkom) a tie, ktoré sa aplikujú na trojice (napr. byť medzi); kým jednotliviny môžu vystupovať aj ako nositelia monadických vlastností, aj ako argumenty dyadických alebo triadických vzťahov.

Ďalšia formálna asymetria medzi singulárnymi subjektovými termínmi a predikátovými výrazmi, ktorú budeme skúmať, sa týka negácie. Je zrejmé, že každý výrok, v ktorom sa určitému individuu pripisuje monadický predikát, možno zmysluplne negovať. A to sa dá urobiť dvoma spôsobmi. Negujúca častica alebo výraz sa môže pripojiť k výroku ako celku, alebo ju možno začleniť do predikátového výrazu. Výsledok je v oboch prípadoch

rovnaký. Taký istý výsledok však nemožno dosiahnuť začlenením negácie do subjektového termínu. Prečo nie? Znovu opakujem, že tento logický rozdiel možno vysvetliť odvolaním sa na ontologický rozdiel medzi jednotlivinami a všeobecninami (alebo všeobecnými pojmami). Ku každej všeobecne, napr. ku každej vlastnosti, jestvuje doplnková trieda nekompatibilných vlastností, a to takých, že výskyt danej vlastnosti u ľubovoľného daného individua je nekompatibilný s výskytom ľubovoľnej vlastnosti z doplnkovej triedy vlastností u toho istého individua; na druhej strane pre žiadnu jednotlivinu nejestvuje žiadna "nekompatibilná" jednotlivina, taká, že by výskyt ľubovoľnej vlastnosti u danej jednotliviny bol nekompatibilný s jej výskytom u "nekompatibilnej" jednotliviny. *Takéto chápanie* "nekompatibilných jednotlivín" nemá zmysel. Pretože každá všeobecná vlastnosť vylučuje prítomnosť radu iných vlastností u každého individua s touto vlastnosťou, môžeme k ľubovoľnej danej vlastnosti koherentne vytvoriť pojem doplnkovej vlastnosti (t.j. negácie výrazu pre vlastnosť). Ale pretože žiadna jednotlivina nevylučuje, aby ľubovoľná iná jednotlivina mala každú jej vlastnosť, nemôžeme ku každej danej jednotlivine koherentne vytvoriť zodpovedajúci pojem doplnkovej jednotliviny (t.j. negácie subjektového výrazu zastupujúceho jednotlivinu). Tento rozdiel vyplýva zo samej podstaty jednotlivín a všeobecnín. Z predpokladu, že základné predikatívne spojenie spočíva v zret'azení termínu označujúceho jednotlivinu v subjektivej alebo referenčnej pozícii s výrazom, ktorý predstavuje všeobecninu v predikátivej pozícii, bezprostredne vyplýva, že v prípade tohto základného spojenia negáciu pôvodného výroku získame negovaním predikátu, a nie subjektu. Tento výsledok pre základné spojenie možno ľahko zovšeobecniť na prípady, v ktorých nejednotlivina, t.j. abstraktný objekt, je uvedená v subjektivej pozícii a všeobecnina vyššieho rádu (podľa pravidla spájania abstraktných objektov príslušného druhu) v predikátivej pozícii.

Ďalej sa budeme zaoberať vyslovene gramatickou črtou prislúchajúcou rozdielu medzi subjektívmi a predikátívmi výrazmi. V moderných západných jazykoch subjektívm termínom je vždy podstatné meno alebo menný zvrat a predikátívm výrazom je sloveso alebo slovesný zvrat. Ako vysvetliť *tento* rozdiel za predpokladu, že v základnom spojení subjektívm termín označuje jednotlivinu, kým predikátívm výraz predstavuje všeobecninu? K vysvetleniu vedú dva odlišné, ale navzájom sa podporujúce spôsoby. Obidva vychádzajú z toho istého bodu.

Spoločným východiskom je pozorovanie, že prítomnosť určitého tvaru slovesa ako časti alebo celého predikátového výrazu je v našom jazyku nevyhnutná na to, aby sme získali výrok, niečo, čo možno kvalifikovať ako

pravdivé alebo nepravdivé. Obyčajný zoznam podstatných mien alebo menných zvrátov túto vlastnosť mať nebude; ostane iba zoznamom. (Samozrejme, v hovorovom jazyku, rovnako ako v klasických jazykoch, sa slovesný tvar niekedy vypúšťa: ako nositeľ správy slúži napríklad čire spojenie vlastného mena s prídavným menom alebo všeobecným podstatným menom. Takéto spojenia sú však eliptické: v spisovnom jazyku sa vyžaduje slovesný tvar.) Z toho vyplýva dôležitý bod, a to, že za symbol *výrokového* spojenia termínov sa pokladá skôr predikátový než subjektový výraz. Predikátový výraz naznačuje, že spojenie príslušných výrazov poskytuje čosi úplné, výrok, ktorý môže byť pravdivý alebo nepravdivý.

Prvé z dvoch vysvetlení, ktoré som načrtol, nadväzuje na vyššie uvedený bod o negácii. Ako som už poznamenal, negáciu daného jednoduchého výroku možno vytvoriť tak, že negujeme výrok ako celok (ako vo forme "Nie je pravda, že p ", alebo symbolicky " $\sim p$ "), alebo tak, že negáciu včleníme do predikátu; nemožno ju však vytvoriť negovaním subjektu. Toto som vysvetlil na prípade základného spojenia, v ktorom subjektový termín označuje jednotlivinu a predikátový výraz predstavuje všeobecninu. Negácia predikátového výrazu je ekvivalentná negácii výroku ako celku preto, lebo symbolom výrokového spojenia je práve predikátový výraz. Ten istý fakt týkajúci sa rozdielu medzi jednotlivinami a všeobecninami, ktorý vysvetľuje, prečo možno negáciu v prípade základného spojenia vytvoriť negovaním predikátového výrazu, zároveň vysvetľuje, prečo predikátový výraz je v tomto prípade symbolom výrokového spojenia, t.j. je tvarom slovesa. Zovšeobecnením tohto prípadu sa dostaneme k ostatným prípadom.

To je jedno vysvetlenie. Druhé vysvetlenie je trochu komplikovanejšie a opäť nás odkazuje na Fregeho odlišovanie výrazov, ktoré nazýval vlastnými menami (*Eigennamen*), od predikátových výrazov. Frege hovorí, že vlastné mená sú úplné a predikátové výrazy neúplné, nenasýtené (*ungesättigt*) výrazy. Predikátové výrazy sú neúplné práve preto, že vyžadujú doplnenie takými výrazmi, ako sú vlastné mená (t.j. určité singulárne termíny), aby v spojení s nimi utvorili výrok. Bez takýchto, vo svojej podstate nenasýtených výrazov, akými sú predikátové výrazy, by jednotlivé časti výroku spolu nič nedržalo. Toto vysvetlenie Fregeho terminológie nie je celkom jasné: zdá sa však, najmä vo svetle uvedenej charakteristiky (pomocou toho, "čo drží jednotlivé časti výroku spolu"), že aspoň v tej časti, ktorá sa týka Fregeho chápania predikátových výrazov, je dostatočne jasné, že symbolom výrokového spojenia sú práve predikátové, a nie subjektové výrazy.

Musíme ešte preskúmať, či vo fregeovskom kontraste medzi "úplnosťou" singulárnych subjektových výrazov a "neúplnosťou" pre-

dikátových výrazov nenájdeme hlbší význam. Ak sa ešte raz vrátíme k rozdielu medzi jednotlivinami a všeobecninami, zistíme, že takýto význam skutočne existuje - význam, ktorý harmonizuje s uvedeným rozdielom týkajúcim sa symbolického zápisu výrokového spojenia, a ktorý pridáva ďalšiu explanačnú silu spájaniu jednotlivín so subjektovými termínmi a všeobecnín s predikátovými výrazmi.

Tento dodatočný význam sa odkryje, keď preskúmame podmienky porozumenia a úspešného používania výrazov označujúcich jednotlivinu na jednej strane a výrazov predstavujúcich všeobecninu na strane druhej. Na to, aby sme správne použili výraz toho či onoho druhu v pravom prehovore, musíme mu porozumieť, t.j. musíme vedieť, čo týmto výrazom mienime. Podmienky tohto poznania sa však v prípade jednotliviny na jednej strane a všeobecniny na druhej strane značne odlišujú. Na to, aby sme vedeli, akú všeobecninu máme na mysli, stačí poznať *zmysel* alebo *význam* lingvistického výrazu, ktorý použijeme na uvedenie všeobecniny; ale na to, aby sme vedeli, akú jednotlivinu máme na mysli, treba viac než toto čisto lingvistické poznanie: musíme poznať aspoň jeden empirický *fakt* týkajúci sa tejto jednotliviny, ktorý posluží na jej odlišenie od ľubovoľnej inej jednotliviny, na ktorú môžeme (alebo by sme mohli) za príslušných podmienok daný lingvistický výraz lingvisticky správne aplikovať. Výraz označujúci jednotlivinu, použitý s porozumením, nesie so sebou význam určitého faktu, a preto je pre myslenie niečím úplným; na vysvetlenie toho, akú jednotlivinu máme na mysli, nestačí odvolať sa na poznanie jazyka - musíme tým či oným spôsobom naznačiť alebo uviesť charakteristický výrok, pravdivý výlučne o tejto jednotlivine. To sa však nevzťahuje na výraz predstavujúci všeobecninu. Na jeho použitie stačí poznať jazyk. Preto je pre myslenie, v príslušnom zmysle, neúplný a ak sa má stať súčasťou nositeľa úplnej myšlienky, musí sa spojiť s iným výrazom. Tu teda nachádzame spojenie alebo afinitu dvoch druhov neúplnosti: to, že v základnom prípade sa symbolický zápis výrokového spojenia združuje skôr s výrazom predstavujúcim všeobecninu než s výrazom označujúcim jednotlivinu, môžeme chápať ako príznak neúplnosti výrazu predstavujúceho všeobecninu a úplnosti výrazu označujúceho jednotlivinu. Opäť vidíme, že rozdiel medzi subjektom a predikátom sa v konečnom dôsledku opiera o rozdiel medzi jednotlivinou a všeobecninou. Znovu opakujem, že analógie, o ktorých som už hovoril, vysvetľujú, prečo možno rozdiel medzi subjektom a predikátom rozšíriť za hranice základného prípadu.

Paragraf 2.3

Ak nás argumenty v Paragrafe 2.2 presvedčili a zároveň odmietame alebo neberieme do úvahy kontroverzný návrh uvedený na konci prvej časti (o ktorom som hovoril ešte raz na konci Paragrafu 2.1), potom by sme mali tvrdiť *aj* to, že len tie predmety, na ktoré sa referuje výrazmi v referenčnej alebo subjektivej pozícii, sú skutočné individuá alebo entity, *aj* to, že jednotliviny sú vo všeobecnosti primárne alebo základné individuá, kým všeobecniny možno do tejto kategórie zo zdvorilosti zaradiť len vtedy a len potiaľ, pokiaľ sa im podarí získať miesto medzi tými predmetmi, na ktoré sa referuje výrazmi v referenčnej pozícii. Teraz však musíme posúdiť reštriktívnejšiu doktrínu, ktorá ešte ostrejšie ohraničuje triedu primárnych individuí. Podľa tohto názoru, ktorý som uviedol v súvislosti s Aristotelom, za primárne alebo základné individuá možno pokladať len prvky istej podtriedy jednotlivín, totiž individuálne substancie, pretože tie a iba tie môžu v myslení alebo diskurze vystupovať *len* ako subjekt a nikdy ako predikát; zatiaľ čo každú všeobecninu možno hocikedy uviesť do myslenia predikatívne a ostatné jednotliviny, napr. udalosti, pokiaľ vystupujú ako subjekty, možno pokladať za konštrukty utvorené z primárnych substancí a napr. všeobecnín pre udalosti. (Napríklad: "Včerajší boj medzi X a Y bol neľútostný" je odvodené od "X a Y včera neľútostne bojovali".) Moju rekonštrukciu Aristotelovho učenia možno spochybnit' historickými i filozofickými argumentmi. Je problematické, či verne zodpovedá jeho myslieniu; a je otázne, či je filozoficky správna. Napriek tomu však jestvujú nezávislé dôvody pre názor, podľa ktorého primárnymi a základnými objektmi referencie alebo subjektmi predikácie, a teda, *vzhľadom na daný prístup*, primárnymi alebo základnými individuami alebo entitami sú, a to nevyhnutne, práve substančné a relatívne pretrvávajúce jednotlivé individuá.

Povedal som "vzhľadom na daný prístup" (t.j. prístup v tomto paragrafe), pretože pri ňom sa za objekty referencie, t.j. za individuá, už pokladajú jednotliviny - v tomto ohľade sa jednotliviny uprednostňujú pred všeobecninami. Treba si položiť otázku: z akých dôvodov, odlišných od tých, ktoré sa hypoteticky pripisujú Aristotelovi, sa prioritou v tomto ohľade pripisuje podtriede jednotlivín vyčlenených ako *substančné* jednotliviny? Odpoveď nás ešte raz vracia k problému identity, či presnejšie, k problému identifikovateľnosti. Nesubstančnými jednotlivinami, napr. jednotlivými udalosťami, procesmi a podmienkami sú zväčša udalosti, procesy a podmienky, ktoré sa týkajú individuí (prihodia sa im alebo sa v nich vyskytujú), t.j. priestor zaberajúcich a relatívne pretrvávajúcich objektov či osôb.

Štandardný spôsob uvádzania, určovania či špecifikácie identity takýchto nesubstančných jednotlivín potom zahŕňa identifikačnú referenciu na príslušné substančné jednotliviny. Identifikácia nesubstančných jednotlivín teda závisí od identifikácie substančných jednotlivín.

Nie je však pravda, že identifikovateľnosť nesubstančných jednotlivín v každom prípade závisí od identifikovateľnosti substančných jednotlivín. Neplatí to dokonca ani pre každý prípad tých nesubstančných jednotlivín, ktoré sú v podstate stavmi alebo zmenami substančných jednotlivín - a v ešte menšej miere to platí pre tie relatívne málo početné nesubstančné jednotliviny, ktoré nie sú stavmi alebo zmenami substančných jednotlivín. Z hľadiska identifikácie, len na základe identifikačnej závislosti nesubstančných jednotlivín od substančných teda nie je správne obhajovať prioritu substančných jednotlivín pred nesubstančnými, ako som to urobil vo svojej knihe *Individuals*. Niekedy možno identifikovať, povedzme, jednotlivú udalosť špecifikovaním všeobeciny, pod ktorú patrí a pri určovaní jej priestorového a časového výskytu sa stačí spoľahnúť na kontext, bez referencie na substančnú jednotlivinu a dokonca i bez poznania identity substančnej jednotliviny, ku ktorej táto jednotlivá udalosť patrí - ako je to pri používaní takých výrazov, ako napríklad "Táto poznámka..." alebo "Táto explózia...".

Aj keď je uvedený argument sám osebe neadekvátny, príčina jeho neadekvátnosti ukazuje cestu k inému, tentoraz rozhodujúcemu argumentu. Každá identifikácia nesubstančnej jednotliviny, ktorá je nezávislá od identifikácie substančnej jednotliviny, musí závisieť aspoň od umiestnenia danej jednotliviny v priestore a v čase. A svet, v ktorom musíme tieto identifikácie uskutočňovať, je jednotný priestoro-časový svet, v ktorom, a podľa ktorého, každý z nás používa v ktoromkoľvek momente špecifické priestorové hľadisko podmienené objektmi, ktoré konštitujú tento svet. Objekty, samozrejme, podliehajú zmene a pohybu, vznikajú a zanikajú; aj naše stanovisko k nim sa mení. Ale pokiaľ si nezachováme vedomie pretrvávania identity aspoň pre časť priestorových objektov, ktoré vnímame, celý pojem jednotného priestoro-časového sveta, nášho miesta v ňom a nášho postoja k nemu by stratil všetok obsah; a pojem identifikácie jednotliviny určením jej polohy v čase a priestore by bol prázdny. Fundamentálnou podmienkou identifikácie jednotliviny ľubovoľného druhu je potom pretrvávajúca existencia relatívne pretrvávajúcich, priestor zaberajúcich identifikovateľných objektov v dostatočne stabilných alebo zreteľných vzájomných vzťahoch. Takýmito relatívne pretrvávajúcimi objektmi sú však práve substančné jednotliviny, o ktorých sme povedali, že sú základné alebo primárne objekty identifikačnej referencie.

Kant vo svojej prvej *Kritike* použil čiastočne analogický argument na to, aby ukázal - ako sa nazdával - nevyhnutnú *trvalosť* substancie, ktorú stožňníl s hmotou vo všeobecnosti. Jeho názor, že dokázal pravdivosť takéhoto silného tvrdenia, bol však omylom. Na zabezpečenie jednoty priestoro - časového systému sveta a možnosti nášho uvedomenia si zmeny v ňom nie je nevyhnutné predpokladať, že *obsahuje* niečo absolútne pretrvávajúce alebo stále. Pre jednotu, a teda i pre stálosť systému *ako celku* stačí, aby všetky zmeny stavu a všetky počiatky i zániky vecí alebo látok v systéme mohli byť v princípe vo vzájomnom časovom a priestorovom vzťahu; na to, ako aj na uvedomenie si zmeny a zachovanie pojmu pozorovateľovho (možno premenlivého) hľadiska na jednotný priestoro-časový systém postačuje celkom malý stupeň relatívneho a prekrývajúceho sa pretrvávania vecí. Uspokojíme sa teda so skromným záverom, že existencia a identifikovateľnosť relatívne pretrvávajúcich, priestor zaberajúcich jednotlivín, t.j. stručne, substančných jednotlivých individuí, je v podstate nevyhnutnou podmienkou identifikovateľnosti jednotlivín vo svete vo všeobecnosti. A tým sa uzatvára argument v prospech tézy, že substančné jednotliviny (materiálne objekty a zvieratá, vrátane ľudí), sú základné alebo primárne objekty referencie, základné individuá.

3. ČASŤ

Nastal čas zosumarizovať celú diskusiu a umiestniť ju do širšieho filozofického kontextu.

Na začiatku diskusie som ontologické a logické úvahy spojil v určení troch podmienok, ktoré musí spĺňať každé individuum. Boli to: (1) existencia; (2) spravidla uskutočniteľná identifikovateľnosť; a (3) schopnosť vystupovať v myslení alebo diskurze ako objekt singularnej referencie, alebo ako singularný subjekt predikácie. Tvrdil som, že tieto podmienky spĺňajú *tak* priestoro-časové jednotliviny vo všeobecnosti, *ako aj* všeobecniny alebo abstraktné objekty vo všeobecnosti; a v určitom bode diskusie (na konci prvej časti) som uvedenú tretiu podmienku zmiernil diskutabilným návrhom, že aj keď všeobecnina nevystupuje ako subjekt predikácie alebo v referenčnej pozícii v bežnom zmysle, ale uvádza sa v ne-mennej alebo nesubstantívnej forme, len ako časť predikátového výrazu, ešte stále ju možno pokladať za pomenovanú alebo označenú, t.j. za objekt referencie.

Neskôr (v paragrafoch 2.2 a 2.3) som tento názor vzhľadom na jeho kontroverzný a pochybný charakter opustil či odložil bokom; a namiesto toho som sa zameril na štandardný alebo bežný logicko-gramatický rozdiel

medzi referenciou a predikáciou (alebo subjektom a predikátom), pričom som na základe všeobecných epistemologických a metafyzických dôvodov tvrdil, po prvé, že práve ontologický rozdiel medzi jednotlivinou a všeobecninou poskytuje pevný základ pre štandardný logicko-gramatický rozdiel; a ďalej (v paragrafe 2.3), opäť na základe všeobecných metafyzicko-epistemologických dôvodov, že spomedzi priestoro-časových jednotlivín vo všeobecnosti musíme za primárne alebo základné objekty referencie pokladať práve substančné alebo relatívne pretrvávajúce, priestor zaberajúce jednotliviny.

Tol'ko zhrnutie. Teraz k miestu diskusie vo filozofii vo všeobecnosti.

Vo filozofii sú známe tri názvy odborov: ontológia, epistemológia a logika. Poznáme ontológiu alebo teóriu bytia, toho, čo podstatne existuje; epistemológiu alebo teóriu poznania; a logiku alebo všeobecnú teóriu usudzovania alebo výrokov, teóriu tých (všeobecne lingvisticky vyjadrených) vecí, ktoré sú nositeľkami pravdivostnej hodnoty, ktoré môžu byť pravdivé alebo nepravdivé. Predchádzajúce úvahy ukázali, že na skutočne fundamentálnej úrovni sa všetky tri navzájom spájajú ako tri aspekty jedného jednotného skúmania. A to je naozaj fundamentálna úroveň; pretože tu skúmame myslenie, existenciu a poznanie na najvyššej úrovni všeobecnosti.

To je môj prvý záver; totiž, že otázka, ktorej som sa v predchádzajúcom texte venoval, je taká všeobecná a fundamentálna, ako žiadna iná - možno *najvšeobecnejšia* a *najfundamentálnejšia* zo všetkých - v celej metafyzike. Moja odpoveď na túto otázku však upozorňuje na iný problém. Táto odpoveď ma núti vyjadriť sa k tomu, čo bolo dávnejšie známe ako realizmus vo vzťahu k všeobecninám. A to môže viesť, najmä v našich naturalistických časoch, ku konfrontácii so silným predsudkom. Môžu sa ma pýtať: "Neobhajujete tým, že sa zastávate reálnej existencie univerzálií, platonizmus? A nie je platonizmus zdiskreditovaný mýtus?"

Moja odpoveď: v niektorých verziách realizmu v otázke univerzálií sa skutočne môžu vyskytovať mytologické prvky; možno aj v Platónovej koncepcii. Ale v mojej nie. Ak sa o mne hovorí, že obhajujem platonizmus, potom treba dodať, že ide o demytologizovaný platonizmus. Pokiaľ takýto realizmus obsahuje mytologické prvky, tieto vznikajú z neschopnosti úplne pochopiť, že abstraktné objekty, vrátane všeobecnín, nie sú v žiadnom zmysle prirodzené objekty (hoci ich inštancie nimi môžu byť): nevyskytujú sa v čase alebo priestore, nemajú kauzálnu silu alebo účinnosť (hoci ich inštancie môžu mať oboje). Sú to len objekty myslenia. V pokuse o vysvetlenie vzťahu medzi všeobecninou a jej inštanciami - takých ako je model originálu a kópia, alebo prototyp a produkt - môže neschopnosť úplne rozpoznať

ne-prirodzený charakter abstraktných objektov viesť k vytváraniu neadekvátnych prirodzených analógií. Tu sa začína vytváranie mýtov. Všetkých takýchto pokusov by sme sa však mali vzdať, a aj sa ich vzdávame, ak vieme, že nemôže existovať žiadny prirodzený model pre tento vzťah.

Tu narážame na hlbší zdroj predsudkov. Tvorí ho silná prirodzená dispozícia pod pojmom existencie rozumieť existenciu v prírode, dispozícia myslieť si, že čokoľvek existuje, existuje v prírode, a nech sú vzťahy medzi vecami akékoľvek, sú to vzťahy, ktoré sa exemplifikujú v prírode. Azda najmenej podliehajú tejto viere, tejto dispozícii, čistí matematici: zaoberajú sa totiž výhradne ne-prirodzenými nevyhnutnými vzťahmi medzi abstraktnými objektmi. Proti tejto viere by, podľa môjho názoru, mali byť imúnni aj filozofi, ktorí sa tiež zaoberajú ne-prirodzenými vzťahmi, konceptuálnymi (alebo logickými, analytickými či sémantickými) väzbami alebo nevyhnutnosťami. Ukazuje sa však, že mnohí z nich, možno väčšina, nie sú: že aj oni sú zajatcami tohto predsudku, tejto prirodzenej dispozície. A tu máme metafyzický rozkol, ktorý bude jestvovať dovtedy, kým budú jestvovať filozofi, ktorí sa prikláňajú na jednu alebo na druhú stranu.

Z angličtiny preložili *Tatiana Sedová a Dušan Gálik**

LITERATÚRA

Viacere problémy, ktorými sa zaoberám v tejto stati, som podrobnejšie rozpracoval v týchto prácach:

MONOGRAFIE:

Individuals. Methuen, London 1959; francúzsky preklad: **Les Individus.** Editions du Seuil, Paris 1973.

Subject and Predicate in Logic and Grammar. Methuen, London 1974.

Analyse et Metaphysique. J. Vrin, Paris 1985.

STATE:

Singular Terms and Predication. In: **The Journal of Philosophy**, 1961; reprint in: **Logico-Linguistic Papers.** Methuen, London 1971; francúzsky preklad: Termes singuliers et predication. In: **Logique et Linguistique.** Editions du Seuil, Paris 1977.

The Assymetry of Subjects and Predicates. In: Kiefer and Munitz (eds.): **Language, Belief and Metaphysics.** State University of New York Press, Ithaca, N.Y. 1970; reprint in: **Logico-Linguistic Papers.** Methuen, London 1971; francúzsky preklad: L'asymetrie entre sujets et predicats. In: **Etudes de Logique et Linguistique.** Editions du Seuil, Paris 1977.

Entity and Identity. In: Lewis, H.D.(ed.): **Contemporary British Philosophy.** Fourth Series. Allen and Unwin, London 1976.

Universals. In: **Midwest Studies in Philosophy.** Vol. IV. University of Minnesota Press, Minneapolis 1979.

Properties and Concepts. In: **The Philosophical Quarterly** 37, 1987, 402-406.

* Prekladatelia ďakujú M. Zouharovi za cenné pripomienky k prekladu, ktoré im pomohli odstrániť niektoré nedostatky jeho prvej verzie.